

Dr hab. Iwona Sobkowiak-Tabaka, prof. UAM

Poznań, 05. lutego 2026 r.

Wydział Archeologii

Uniwersytet im. A. Mickiewicza

ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7

61-614 Poznań

Recenzja

dorobku dr Anny Rauby-Bukowskiej w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie archeologia

Niniejsza recenzja została przygotowana zgodnie z art. 219 ust 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz 1668), która mówi: „Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która [...] posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny. W przypadku dyscypliny jaką jest archeologia Ustawa wskazuje na następujące elementy osiągnięcia naukowego: co najmniej jedną monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie ministerialnym lub cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych lub artykułów w recenzowanych materiałach pokonferencyjnych, a także wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

Pani Anna Rauba-Bukowska uzyskała stopień doktora nauk o Ziemi w dyscyplinie geologia nadany uchwałą Rady Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska Akademii Górniczo-Hutniczej w 2007 roku.

W latach 2014-2017 pracowała w Instytucie Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, jako wykonawca w grantie (NCN nr 2013/09/B/HS3/03334). Następnie, kontynuowała pracę w tej samej instytucji w latach 2017-2020 jako archeolog, od roku 2021 do teraz jako adiunkt, a od 2024 roku pełni funkcję Zastępcy Kierownika Ośrodka Gór i Wyżyn IAE PAN w Krakowie.

Dr Anna-Ruba Bukowska wystąpiła z wnioskiem o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego na podstawie dzieła „Technologia i ewolucja wytwórczości najstarszej ceramiki w dorzeczu górnej Wisły w świetle badań petrograficznych. Rola kontaktów międzyregionalnych”. Habilitantka przedstawiła swój dorobek w przejrzystym autoreferacie, obejmującym zarówno publikacje będące podstawą postępowania habilitacyjnego, jak i pozostałe osiągnięcia naukowe, organizacyjne i dydaktyczne.

Złożona dokumentacja w pełni umożliwia ocenę osiągnięcia naukowego oraz całokształtu dorobku.

Podstawę postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego Pani dr Anny Rauby-Bukowskiej stanowi cykl dziewięciu powiązanych tematycznie artykułów naukowych, wydanych w latach 2007-2024. Osiem prac zostało opublikowanych w języku angielskim, a jedna po polsku. Artykuły ukazały się w pięciu czasopismach archeologicznych *Sprawozdania Archeologiczne* – 4, *Acta Archaeologica Carpathica* – 1, *Archeologické rozhledy* – 1, *Vegetation History and Archaeobotany* – 1, *Analecta Archaeologica Ressoiviensia* - 1) oraz w jednej anglojęzycznej monografii.

Habilitantka jest jedyną autorką dwóch artykułów oraz pierwszą w przypadku czterech z nich. W dwóch publikacjach jest drugą autorką, a w jednym – czwartą. W ośmiu artykułach jest autorką korespondencyjną.

Liczba cytowań prac dr A. Rauby Bukowskiej wynosi 71 (wg Web of Science), 166 (wg Scopus) i 416 (wg Google Scholar). Jej indeks Hirscha wynosi 4 (wg Web of Science), 7 (wg Scopus) i 12 (wg Google Scholar). Łączna suma punktów MNiSW za publikacje wchodzące w skład osiągnięcia wynosi, zgodnie z rokiem opublikowania, 432 pkt.

Ocena dzieła wskazanego jako podstawa postępowania

Przedstawione badania stanowią kompleksowe, wielowątkowe studium technologii ceramiki społeczności kultury ceramiki wstęgowej rytej (dalej KCWR),

realizowane konsekwentnie na przestrzeni ponad dwóch dekad. Ich zasadniczym celem jest rekonstrukcja procesów wytwórczych ceramiki, identyfikacja surowców, receptur technologicznych oraz określenie mechanizmów transferu wiedzy technologicznej w obrębie i poza obszarem południowo-wschodniej Polski.

Zakres badań należy uznać za wyjątkowo szeroki, obejmuje on bowiem wszystkie fazy rozwojowe społeczności KCWR, znaczną liczbę stanowisk a także materiały porównawcze z obszarów sąsiednich (m.in. kręgu kultury Alföld oraz kultury bukowogórskiej). Badania mają charakter nie tylko analityczny, lecz również syntetyczny, porządkujący dotychczasowy stan wiedzy oraz wprowadzający nowe, trwałe narzędzia interpretacyjne do badań nad ceramiką neolityczną.

Jednym z najważniejszych walorów badań jest rozległa i reprezentatywna baza empiryczna, obejmująca około 460 analiz cienkich szlifów ceramicznych. Tak duża liczba próbek, rzadko spotykana w badaniach neolitycznej ceramiki w Polsce, pozwala na formułowanie wniosków o wysokim stopniu wiarygodności statystycznej i interpretacyjnej.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że materiał badawczy nie ogranicza się do jednego regionu czy jednego typu stanowisk, lecz obejmuje zróżnicowane konteksty osadnicze. Dzięki temu możliwe było uchwycenie zarówno lokalnych wariantów technologicznych, jak i szerszych trendów regionalnych w diachronicznej perspektywie.

Metodologia badań stoi na bardzo wysokim poziomie i świadczy o doskonałym opanowaniu warsztatu archeometrycznego. Podstawowym narzędziem analitycznym jest petrografia optyczna cienkich szlifów, konsekwentnie i kompetentnie stosowana jako metoda kluczowa dla rekonstrukcji struktury, tekstury oraz składu mineralnego mas ceramicznych.

Istotnym atutem jest umiejętne i krytyczne wykorzystanie metod uzupełniających, takich jak: SEM-EDS, XRD, czy analizy statystyczne (PCA, analiza skupień). Metody te nie są traktowane instrumentalnie, lecz podporządkowane jasno sformułowanym pytaniom badawczym. Habilitantka wykazuje pełną świadomość

zarówno ich potencjału interpretacyjnego, jak i ograniczeń, co szczególnie wyraźnie widoczne jest w rozważaniach dotyczących proveniencji surowców.

Jednym z najważniejszych i najbardziej oryginalnych rezultatów badań jest wyodrębnienie siedmiu typów mas ceramicznych KCWR, opartych na precyzyjnych kryteriach mineralogiczno-teksturalnych. Zaproponowana typologia ma spójny, jasno zdefiniowany charakter, a co najważniejsze jest możliwa do zastosowania (i została już zastosowana) przez innych badaczy. Świadczy to o wysokiej wartości poznawczej i użyteczności opracowanej typologii. Na szczególną uwagę zasługuje powiązanie typów mas ceramicznych z funkcjonalnym podziałem naczyń (ceramika cienko-, średnio- i grubościenna). Dzięki temu analiza technologiczna nie pozostaje na poziomie deskryptywnym, lecz prowadzi do rekonstrukcji intencjonalnych wyborów technologicznych i funkcjonalnych.

Bardzo istotnym walorem badań jest ich wyraźne zakorzenienie w problematyce społecznej. Habilitantka nie ogranicza się do opisu „w jaki sposób” ceramika była wytwarzana, lecz konsekwentnie zadaje pytania o organizację produkcji, stopień standaryzacji, relacje między lokalną tradycją a innowacją oraz mechanizmy transmisji wiedzy technologicznej.

Szczególnie przekonująco przedstawiono procesy zapożyczeń technologicznych, zwłaszcza w kontekście pojawienia się szamotu jako celowego dodatku. Interpretacja ta, osadzona na szerokim tle porównawczym (kultury Alföld i bukowogórska), stanowi istotny wkład do dyskusji nad dynamiką kontaktów międzygrupowych we wczesnym neolicie.

Choć petrografia cienkich szlifów została wykorzystana w sposób wzorcowy, szersze zastosowanie systematycznych analiz geochemicznych (np. *spektrometria mas z plazmą sprzężona indukcyjnie* - ICP-MS lub *instrumentalna neutronowa analiza aktywacyjna* – INAA) mogłoby wzmocnić wnioski proveniencyjne, zwłaszcza w przypadku surowców o zbliżonym składzie mineralnym.

W badaniach widoczna jest tendencja do traktowania surowców ilastych jako kategorii względnie jednorodnych w obrębie poszczególnych mikroregionów.

Tymczasem nawet w obrębie niewielkich jednostek geomorfologicznych obserwuje się znaczną zmienność mineralogiczną i chemiczną glin oraz ilów. Brak szczegółowych badań porównawczych surowców naturalnych (tzw. „reference collection”) ogranicza możliwość jednoznacznego przypisania mas ceramicznych do konkretnych źródeł.

Jednym z kluczowych zagadnień pracy jest pojawienie się i znaczenie szamotu w technologii KCWR. Choć autorka przedstawia zestaw kryteriów diagnostycznych pozwalających na jego rozpoznanie, należy podkreślić, że identyfikacja szamotu w ceramice wczesnoneolitycznej pozostaje metodologicznie problematyczna.

W części interpretacyjnej zauważalne jest pewne ryzyko teleologicznego ujmowania zmian technologicznych, tj. sugerowania kierunku „rozwoju” technologii w stronę coraz bardziej zaawansowanych lub „lepszonych” rozwiązań. Takie podejście, choć często spotykane w literaturze, może prowadzić do uproszczeń, zwłaszcza w kontekście technologii tradycyjnych, gdzie innowacje nie zawsze są motywowane efektywnością funkcjonalną. Niektóre zmiany (np. wprowadzenie szamotu lub zmiana receptur mas) mogły mieć charakter adaptacyjny, symboliczny, czy wynikający z naśladownictwa społecznego, a niekoniecznie „postępowy” w sensie technologicznym. Te alternatywne interpretacje mogłyby zostać silniej wyeksponowane.

Materiały z kręgu Alföld i kultury bukowogórskiej są mniej liczne niż próbki pozyskane z osad KCWR, co w pewnym stopniu ogranicza siłę niektórych porównań międzyregionalnych, choć nie podważa ich zasadności.

Zagadnienia związane z barwnikami, zdobnictwem oraz estetyką ceramiki zostały potraktowane marginalnie, prowadzi do pewnego zawężenia perspektywy badawczej. Tymczasem elementy te mogą stanowić istotny nośnik informacji o tożsamości grupowej, relacjach międzyspołecznych, czy procesach akulturacji. Silniejsze powiązanie analiz technologicznych z aspektami stylistycznymi mogłoby wzbogacić interpretację społecznego znaczenia ceramiki.

Zastanawiający jest również fakt, dlaczego Habilitantka nie włączyła do cyklu artykułów stanowiących podstawę niniejszego postępowania artykułu opublikowanego w *Journal of Archeological Science. Reports*, podejmującego tematykę proveniencji ceramiki KCWR ze stanowiska w Biskupicach [B17], czy pracy o zastosowaniu SEM w badaniach domieszki kości w masach ceramicznych społeczności KCWR [R1].

Ocena pozostałego dorobku Habilitantki

Przedstawiony dorobek naukowy cechuje się spójnością tematyczną, długofalowością oraz konsekwentnym rozwijaniem wysoko wyspecjalizowanej kompetencji badawczej w zakresie technologii ceramiki pradziejowej, ze szczególnym uwzględnieniem ceramiki neolitycznej i eneolitycznej Europy Środkowo-Wschodniej.

Udział w 33 konferencjach naukowych w latach 2003–2025, w tym 21 konferencjach zagranicznych, świadczy o stałej i długotrwałej obecności Habilitantki w międzynarodowym środowisku badaczy archeologii neolitu i archeometrii. Szczególnie istotne jest, że w większości przypadków nie ograniczała się ona do biernego uczestnictwa, lecz aktywnie prezentowała wyniki badań w formie referatów, często we współautorstwie, co potwierdza jej funkcjonowanie w zespołach badawczych o charakterze interdyscyplinarnym.

Wykonywanie recenzji dla prestiżowych, międzynarodowych czasopism, takich jak *Archaeometry*, *Journal of Archaeological Science: Reports*, *European Journal of Archaeology* czy *Praehistorische Zeitschrift*, stanowi bardzo dobre świadectwo dojrzałości naukowej Habilitantki. Zakres oddziaływania czasopism, dla których wykonywała recenzje, potwierdza jej rozpoznawalność jako specjalistki w zakresie archeometrii ceramiki.

Wyjazdy studyjne i warsztaty zagraniczne (m.in. Brno, Namur, Paryż, Wiedeń, Lipsk, Konya, Erywań) miały charakter ściśle merytoryczny i kompetencyjny. Szczególnie istotne były kontakty robocze z czołowymi europejskimi specjalistami w

zakresie petrografii ceramiki (m.in. M. Hložek, M. Spataro, A. Kreiter), które zaowocowały trwałą współpracą naukową.

Tego rodzaju aktywność świadczy o świadomym i systematycznym budowaniu warsztatu badawczego w specjalizacji wymagającej interdyscyplinarnej wiedzy z zakresu archeologii, geologii, mineralogii i technologii ceramiki.

Pani dr Anna Rauba-Bukowska brała udział w 36 projektach naukowych, w tym w 22 projektach finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki, 13 projektach Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz jednym projekcie europejskim realizowanym w Naturhistorisches Museum Wien. Działalność tę należy uznać za bardzo intensywną.

Równie istotna jest szeroka i trwała współpraca z 21 instytucjami krajowymi i zagranicznymi, w tym czołowymi muzeami, uniwersytetami i instytutami PAN. Charakter tej współpracy, obejmujący specjalistyczne ekspertyzy i opracowania, potwierdza jej pozycję jako eksperta w dziedzinie technologii ceramiki zabytkowej.

Dorobek obejmujący 79 publikacji naukowych, w tym 29 artykułów w czasopiśmie recenzowanych, 44 rozdziały w monografiach naukowych oraz współautorstwo monografii i redakcję naukową, należy uznać za bardzo obszerny i merytorycznie spójny. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że 42 publikacje dotyczą bezpośrednio technologii ceramiki KCWR, co czyni Habilitantkę jedną z głównych specjalistek w tej dziedzinie w Polsce i rozpoznawalną badaczką w wymiarze międzynarodowym.

Imponująca jest również skala przeprowadzonych analiz empirycznych – blisko 1000 zbadanych szlifów ceramiki z okresu od wczesnego neolitu po wczesne średniowiecze. Tak szeroki materiał porównawczy umożliwił formułowanie wniosków o wysokim stopniu generalizacji.

Pełnienie funkcji Zastępcy Kierownika Ośrodka Archeologii Gór i Wyżyn w Krakowie od 2024 roku świadczy o wysokich kompetencjach organizacyjnych i zaufaniu instytucjonalnym.

Choć działalność dydaktyczna Habilitantki miała charakter okazjonalny (ze względu na zatrudnienie w jednostce o naukowo-badawczym charakterze), była realizowana w zróżnicowanych kontekstach, od zajęć akademickich na Akademii Górniczo-Hutniczej, przez wykłady doktoranckie PAN, po wykłady międzynarodowe w ramach programu Erasmus+. Ponadto Pani dr Anna Rauba-Bukowska prowadziła działalność popularyzatorską poprzez prelekcje muzealne, wystawy i artykuły popularnonaukowe.

Podsumowanie

Całość przedstawionego dorobku należy ocenić bardzo wysoko. Przedstawione badania cechuje wysoki poziom merytoryczny, metodologiczna dojrzałość oraz oryginalność naukowa. Ich najmocniejszą stroną jest połączenie szczegółowych analiz petrograficznych z interpretacją kulturową i regionalną. Wskazane słabsze strony mają charakter raczej ograniczeń metodologicznych niż rzeczywistych braków i nie podważają ogólnej bardzo wysokiej wartości naukowej dorobku.

Po zapoznaniu się z przedstawionym przez Habilitantkę dorobkiem naukowym, po uzyskaniu stopnia doktora, stwierdzam, że spełnia wymogi ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 20 lipca 2018 roku (Dz. U. 2018, poz. 1668 z późn. zm.), określone w art. 219, ust. 1, pkt. 2, i w związku z tym popieram wniosek dr Anny Rauby- Bukowskiej o nadanie jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie archeologia i wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.